

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 20.06.2001
COM(2001) 331 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ**

1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Τον Ιανουάριο του 2000, η Επιτροπή ενέκρινε ανακοίνωση με την οποία προτεινόταν η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου της Έρευνας (EXE)¹. Στην ανακοίνωση τονιζόταν, μεταξύ άλλων, η ανάγκη για ανθρώπινους πόρους σε μεγαλύτερη αφθονία και με μεγαλύτερη κινητικότητα. Η προσοχή επιστήθηκε, ιδιαίτερα, στην αυξημένη χρήση μελλοντικά, τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, της κινητικότητας ως μέσου για τη μεταφορά επιστημονικών γνώσεων. Σε αυτό το θέμα περιλαμβάνεται η εισαγωγή μιας ευρωπαϊκής διάστασης στις επιστημονικές σταδιοδρομίες, καθιστώντας έτσι την Ευρώπη περισσότερο ελκυστική για τους ερευνητές από τον υπόλοιπο κόσμο, ενθαρρύνοντας την επάνοδο εκείνων που έφυγαν για να ολοκληρώσουν την κατάρτισή τους ή να επιδιώξουν σταδιοδρομία στο εξωτερικό· και φέρνοντας κοντά τις επιστημονικές κοινότητες, τις εταιρείες και τους ερευνητές της Δυτικής και της Ανατολικής Ευρώπης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, στις 23-24 Μαρτίου 2000, ενέκρινε το σχέδιο EXE και καθόρισε μια σειρά στόχων, καθώς και χρονοδιάγραμμα. Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από το Συμβούλιο και την Επιτροπή, μαζί με τα κράτη μέλη, όπου ενδείκνυται, να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την άρση των εμποδίων στην κινητικότητα των ερευνητών στην Ευρώπη μέχρι το 2002 και την προσέλκυση και τη συγκράτηση ιδιαίτερα ταλαντούχων ερευνητών στην Ευρώπη.

Με το ψήφισμα² της 15ης Ιουνίου 2000, το Συμβούλιο Έρευνας κάλεσε τα κράτη μέλη και την Επιτροπή να συνεργασθούν προκειμένου να επισημάνουν και να αναλάβουν δράση με σκοπό να αρθούν τα παρόντα εμπόδια στην κινητικότητα των ερευνητών, ώστε να διευκολυνθεί η δημιουργία μιας γνήσιας ευρωπαϊκής επιστημονικής κοινότητας.

Κατόπιν του Συμβουλίου Έρευνας, η Επιτροπή συγκρότησε μια Ομάδα Εμπειρογνομόνων Υψηλού Επιπέδου για τη βελτίωση της κινητικότητας των ερευνητών (HLG), αποτελούμενη από εθνικούς εμπειρογνώμονες διορισμένους από τα κράτη μέλη, με αποστολή να βοηθήσουν να προετοιμασθεί μια ανάλυση προκειμένου η Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις έως τον Ιούνιο του 2001. Ύστερα από λεπτομερείς προπαρασκευαστικές εργασίες από τις υπηρεσίες της Επιτροπής, η HLG συνεδρίασε τέσσερις φορές και υπέβαλε έκθεση τον Απρίλιο του 2001.

Η περιφερειακή διάσταση της κινητικότητας τονίστηκε ιδιαίτερα στην ανακοίνωση της Επιτροπής "Δημιουργία του «Ευρωπαϊκού χώρου έρευνας»: Κατευθυντήριες γραμμές των δράσεων της Ένωσης στον τομέα της έρευνας (2002-2006)"³. Η σπουδαιότητα αυτή τονίστηκε περαιτέρω από το Συμβούλιο Έρευνας, στο ψήφισμά του του Νοεμβρίου 2000, στο οποίο υπογραμμίζεται "η σπουδαιότητα να προωθηθούν οι επιστημονικές και τεχνολογικές επιδόσεις όλων των περιφερειών των κρατών μελών".

Ο τομέας της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας επισημάνθηκε επίσης ως ένας από τους βασικούς τομείς για δράσεις πολιτικής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, στις 23-24 Μαρτίου 2001, όπου τονίστηκαν, μεταξύ άλλων, το χάσμα δεξιοτήτων και τα προβλήματα κινητικότητας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Συμβούλιο "να εξετάσει μια συγκεκριμένη στρατηγική για την κινητικότητα στο εσωτερικό

¹ COM(2000) 6 τελικό.

² EE C 205, 19.7.2000, σ. 1.

³ COM(2000) 612 τελικό της 4.10.2000.

του ευρωπαϊκού τομέα της έρευνας βάσει της πρότασης που έχει αναγγείλει η Επιτροπή". Περαιτέρω, συγκροτήθηκε από την Επιτροπή μια task force υψηλού επιπέδου για τις δεξιότητες και την κινητικότητα, με αποστολή να εξετάσει τις κινητήριες δυνάμεις, τα χαρακτηριστικά και τους φραγμούς εντός της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας. Αυτή η task force θα συνεισφέρει στο Σχέδιο Δράσης, το οποίο θα υποβάλει η Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την άνοιξη του 2002, για την ανάπτυξη και το άνοιγμα νέων ευρωπαϊκών αγορών εργασίας.

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια στρατηγική με στόχο να διαμορφωθεί ευνοϊκό περιβάλλον για την κινητικότητα των ερευνητών στον ΕΧΕ, προκειμένου να αναπτυχθούν, να προσελκυσθούν και να συγκρατηθούν κατάλληλοι ανθρώπινοι πόροι στην έρευνα και να προαχθεί η καινοτομία. Αποσκοπεί στην ενίσχυση των ερευνητικών ικανοτήτων και της αριστείας εντός του ΕΧΕ, με τη δρομολόγηση άμεσων δράσεων για την υλοποίηση, με τη δημιουργία δυναμικής για αυξημένη ανάπτυξη του προαναφερομένου περιβάλλοντος και με την επισήμανση τρόπων χρηματοδοτικής στήριξης από τους διάφορους συμμετέχοντες συντελεστές. Θα αφιερωθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ενθάρρυνση της διατομεακής κινητικότητας, ήτοι μεταξύ επιχειρήσεων και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και αντιστρόφως. Το αυτό ισχύει και για τη διαπεριφερειακή κινητικότητα, ώστε να αποφευχθεί "φυγή εγκεφάλων" από τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με την ενεργό προώθηση της κινητικότητας τόσο προς, όσο και από τις εν λόγω περιφέρειες. Για τη χάραξη της στρατηγικής για την κινητικότητα των ερευνητών στον ΕΧΕ, στην παρούσα ανακοίνωση λαμβάνεται υπόψη η προσέγγιση του θέματος των ερευνητών από τις υποψήφιες χώρες, η οποία αναπτύχθηκε στην απόφαση της Επιτροπής σχετικά με τις εντολές διαπραγματεύσεων για τη διεύρυνση⁴, καθώς και η προσέγγιση του θέματος των υπηκόων τρίτου κράτους, η οποία αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των τροποποιημένων προτάσεων της Επιτροπής για "οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους όρους απόσπασης των μισθωτών εργαζομένων υπηκόων τρίτου κράτους στο πλαίσιο παροχής διασυνοριακών υπηρεσιών"⁵ και "οδηγία του Συμβουλίου για την επέκταση της ελεύθερης παροχής διασυνοριακών υπηρεσιών στους υπηκόους τρίτου κράτους που είναι εγκατεστημένοι στο εσωτερικό της Κοινότητας".⁶ Τέλος, στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης, η Επιτροπή έχει πλήρη επίγνωση των προκλήσεων και των ευκαιριών που παρουσιάζονται στον χώρο της έρευνας από την προσεχή διεύρυνση της ΕΕ. Οι υποψήφιες χώρες αναμφισβήτητα έχουν να προσφέρουν σημαντική συνεισφορά στην ενίσχυση της αριστείας και των ευκαιριών κινητικότητας στην Ευρώπη, χάρη στην ποιότητα των ανθρωπίνων πόρων τους στο πεδίο της επιστήμης και της έρευνας.

2. ΓΙΑΤΙ ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ;

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος της Έρευνας αποσκοπεί σε καλύτερη συνολική διοργάνωση της έρευνας στην Ευρώπη. Η έρευνα αποτελεί ισχυρή κινητήριο δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη. Σε σύγκριση με τους κυριότερους ανταγωνιστές της, η κατάσταση των ανθρωπίνων πόρων στην Ε&Α στην Ευρώπη, τα τελευταία χρόνια, προκαλεί μια σειρά ανησυχιών:

⁴ Έγγρ. SEC(2001) 538/7 της 11ης Απριλίου 2001, "Βασικά στοιχεία για τα σχέδια κοινών θέσεων όσον αφορά την ελευθερία κυκλοφορίας των προσώπων".

⁵ ΕΕ C 311 Ε/197 της 31.10.2000, σ. 187.

⁶ ΕΕ C 311 Ε/197 της 31.10.2000, σ. 197.

- Το εργατικό δυναμικό στην E&A είναι σχετικά χαμηλό, αφού σε κάθε χίλιους εργαζομένους στην Ευρώπη αναλογούν 5,1 ερευνητές, έναντι 7,4 στις ΗΠΑ και 8,9 στην Ιαπωνία.⁷
- Αυτή η διαφορά είναι ακόμη πιο εμφανής, εάν ληφθεί υπόψη μόνον ο αριθμός ερευνητών που απασχολούνται στη βιομηχανία: 2,5 ανά χίλιους στην Ευρώπη, έναντι 7,0 στις ΗΠΑ και 6,3 στην Ιαπωνία.⁸
- Η Ευρώπη φαίνεται επίσης να αντιμετωπίζει φυγή εγκεφάλων προς τις ΗΠΑ, με απώλεια νεαρών επιστημονικών και τεχνολογικών στελεχών⁹. Αν και οι στατιστικές δεν είναι πλήρεις, ιδίως όσον αφορά τους ερευνητές που έρχονται στην Ευρώπη, έχει καταδειχθεί ότι οι μισοί από τους ξένους σπουδαστές με θεωρήσεις διαβατηρίων ορισμένης χρονικής διάρκειας, οι οποίοι αποκτούν αμερικανικά διδακτορικά στην επιστήμη και στη μηχανική, πέντε χρόνια μετά βρίσκονται ακόμη και εργάζονται στις ΗΠΑ. Αυτή η παραμονή ποικίλλει ανάλογα με τον κλάδο του πτυχίου, από 32% στις κοινωνικές επιστήμες έως 61% στις φυσικές επιστήμες και στα μαθηματικά.¹⁰
- Μειώνεται ο αριθμός νέων που επιλέγουν σταδιοδρομία στην επιστήμη και στην έρευνα. Στην ΕΕ, στην ανώτατη εκπαίδευση βρίσκεται το 23% των ατόμων ηλικίας 20 έως 29 ετών, σε σύγκριση με το 39% στις ΗΠΑ.¹¹
- Τέλος, υπάρχει επί του παρόντος στην Ευρώπη ένα αναξιοποίητο δυναμικό γυναικών σε επιστημονικές σταδιοδρομίες. Παρ' όλο το γεγονός ότι το ήμισυ επί του συνόλου των πτυχιούχων πανεπιστημίου είναι γυναίκες, αντιπροσωπεύουν λιγότερο από 10% των τακτικών καθηγητών. Για παράδειγμα, μια πρόσφατη μελέτη, που εστιάζεται στον χημικό τομέα στο ΗΒ, αναφέρει ότι η αναλογία γυναικών σε αυτόν τον συγκεκριμένο τομέα αντιπροσωπεύει το 16% του συνόλου του ακαδημαϊκού προσωπικού, ήτοι 22% των ερευνητών, 13% των διδασκόντων, 4% των επιμελητών και λιγότερο από 1% των καθηγητών.¹²

Η κατάσταση αυτή απαιτεί επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπισή της, προκειμένου να διατηρηθεί και να αυξηθεί η ανταγωνιστική θέση της Ευρώπης. Η αδιάκοπη παροχή ειδικευμένου εργατικού δυναμικού, τόσο από άποψη ποσότητας, όσο και ποιότητας, έχει υψίστη σημασία για τη βελτιστοποίηση της έρευνας σε μια κοινωνία βασισμένη στις γνώσεις, όπως και για την εκπλήρωση των σκοπών του Ευρωπαϊκού Χώρου της Έρευνας. Η Ευρώπη, για τον σκοπό αυτόν, χρειάζεται να αυξήσει δραστικά στον αριθμό ερευνητών της, με την προσέλκυση περισσότερων νέων στην έρευνα, με την αξιοποίηση του γυναικείου δυναμικού στην επιστήμη και με την προσέλκυση ερευνητών υψηλής ποιότητας από τρίτες χώρες, ώστε να αξιοποιηθούν πλήρως οι παγκόσμιες γνώσεις. Στην ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με

⁷ "Προς έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας - Επιστήμη, τεχνολογία και καινοτομία, Βασικά στοιχεία για το 2000". Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Έρευνα και Eurostat, EUR 19396, 2000, σ. 36. Τα αριθμητικά στοιχεία για την ΕΕ αναφέρονται στο 1997, για τις ΗΠΑ στο 1993 και την Ιαπωνία στο 1998.

⁸ "Προς έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας - Επιστήμη, τεχνολογία και καινοτομία, Βασικά στοιχεία για το 2000". Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Έρευνα και Eurostat, EUR 19396, 2000, σ. 36. Τα αριθμητικά στοιχεία για την ΕΕ αναφέρονται στο 1997, για τις ΗΠΑ στο 1993 και την Ιαπωνία στο 1998.

⁹ S. Mahroum: "Skilled labour – Competing for the highly skilled: Europe in perspective." Science and Public Policy Vol. 26 No. 1, Φεβρουάριος 1998, σ. 17-25.

¹⁰ M. G. Finn: "Stay rates of foreign doctorate recipients from U.S. universities," Oak Ridge Institute for Science and Education, 1999.

¹¹ "Προς έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας - Επιστήμη, τεχνολογία και καινοτομία, Βασικά στοιχεία για το 2000". Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Έρευνα και Eurostat, EUR 19396, 2000, σ. 39.

¹² Ea, Study of the Factors affecting the Career Choices of Chemistry Graduates, London, 2000, p. 10.

την καινοτομία στο πλαίσιο της οικονομίας της γνώσης¹³ ζητείται να ενθαρρυνθεί η γεωγραφική και διατομεακή κινητικότητα των ερευνητών μέσω συγκεκριμένων οδών.

Η κινητικότητα, πασίγνωστος και αποτελεσματικός τρόπος επιμόρφωσης ειδικευμένων εργαζομένων και διάδοσης γνώσεων, αποτελεί κεντρικό στοιχείο στην ανάπτυξη της έρευνας, το οποίο δεν έχει ακόμη τύχει πλήρους εκμετάλλευσης στην Ευρώπη. Σε αντίθεση με άλλα πεδία, όπου οι περίοδοι κινητικότητας είναι συνήθως μικρής διάρκειας και συχνά περιορίζονται σε ορισμένα στάδια της σταδιοδρομίας, η κινητικότητα των ερευνητών αφορά όλες τις ηλικίες και τις βαθμίδες στην πορεία της σταδιοδρομίας ενός ερευνητή. Καθιστά δυνατή τη δημιουργία και τη λειτουργία πολυεθνικών ομάδων και δικτύων ερευνητών, που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης και τη μελλοντική εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων. Η αυξημένη φυσική κινητικότητα των ερευνητών, είτε διακρατική (κίνηση μεταξύ χωρών), διαπεριφερειακή ή διατομεακή (κίνηση μεταξύ πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και βιομηχανίας) είναι, επομένως, ουσιώδους σημασίας προκειμένου να γίνει μέγιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων.

Η κινητικότητα, ωστόσο, δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο με το οποίο μπορούν να βελτιστοποιηθούν τα ερευνητικά αποτελέσματα. Δημιουργεί ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία, με τα εξής:

- βελτίωση της ποσότητας και της ποιότητας της επιμόρφωσης στην έρευνα, προσφέροντας τις καλύτερες διαθέσιμες ευκαιρίες, ανεξάρτητα από το πού βρίσκεται αυτή η εμπειρογνομosύνη·
- ενθάρρυνση της ερευνητικής συνεργασίας διεθνώς, με διάφορες περιφέρειες και μεταξύ του ακαδημαϊκού και επιχειρηματικού κόσμου (δικτύωση)·
- αύξηση της μεταφοράς γνώσεων και τεχνολογίας μεταξύ των διαφόρων συντελεστών του ευρωπαϊκού συστήματος έρευνας και καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της βιομηχανίας (πρέπει να ληφθεί δεόντως υπόψη η κινητικότητα των επιχειρηματικών στελεχών προς τον επιστημονικό τομέα και τα πανεπιστημιακά ιδρύματα)·
- ανύψωση της επιστημονικής αριστείας των επιμέρους ερευνητών και προώθηση της δημιουργίας κέντρων αριστείας με διεθνή φήμη, που μπορούν να προσελκύσουν ερευνητές από ολόκληρο τον κόσμο·
- προώθηση της κατανομής της ερευνητικής αριστείας στις διάφορες περιοχές της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών της ΕΕ, και στις υπονήφιες χώρες·
- αποδοτικότερη εκτέλεση των ερευνητικών εργασιών, με τη συγκέντρωση των ικανοτήτων και της πείρας, με την καλύτερη διάδοση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, καθώς και με τη βελτιστοποίηση της χρήσης των ερευνητικών υποδομών και των ευκαιριών χρηματοδότησης της έρευνας·
- κατάδειξη, απλώς και μόνο με την ύπαρξή του, του ανοικτού χαρακτήρα του Ευρωπαϊκού Χώρου της Έρευνας.

Γι' αυτούς τους λόγους, η κινητικότητα των ερευνητών πρέπει να θεωρηθεί ζήτημα προτεραιότητας.

¹³ COM(2000) 567.

Ο αντίκτυπος της κινητικότητας διαφέρει ανάλογα με τα ενδιαφερόμενα άτομα, τους συμμετέχοντες οργανισμούς, τον ίδιο τον κόσμο της έρευνας, καθώς και την ευρύτερη κοινωνία. Η κινητικότητα πρέπει να ενθαρρύνεται, όταν είναι προς όφελος όλων των ενδιαφερομένων.

3. Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ – ΜΙΑ ΚΟΙΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Στη στρατηγική που συνοψίζεται στο παρόν έγγραφο λαμβάνονται υπόψη οι εργασίες της HLG, καθώς και οι εκτελούμενες εργασίες σε κοινοτικό επίπεδο για την κινητικότητα στους τομείς της εκπαίδευσης¹⁴, της απασχόλησης (Task Force υψηλού επιπέδου για τις δεξιότητες και την κινητικότητα) και της δημόσιας διοίκησης¹⁵. Η στρατηγική βασίζεται σε προηγούμενες εργασίες, και ιδίως στο Πράσινο Βιβλίο σχετικά με τα εμπόδια στη διακρατική κινητικότητα (1996)¹⁶ και στην έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, με πρόεδρο την κα Simone Veil (1997)¹⁷. Βρίσκει επίσης τη θέση της στη νέα στρατηγική, την οποία προωθεί επί του παρόντος η Επιτροπή, προκειμένου να εξασφαλίσει νέες ευρωπαϊκές αγορές εργασίας, ανοιχτές σε όλους και με πρόσβαση από όλους έως το 2005¹⁸. Προχωρεί, ωστόσο, ένα βήμα μακρύτερα, με την ενσωμάτωση τόσο της ιδιαιτερότητας της έρευνας, όσο και της πρόκλησης του EXE. Εμπεριέχει όλα τα πεδία της έρευνας, τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, όπως και όλες τις κατηγορίες ηλικιών και όλα τα στάδια της σταδιοδρομίας ενός ερευνητή (σπουδαστής διδακτορικού επιπέδου, αρχικό στάδιο, μέσο στάδιο ή έμπειρος ερευνητής).

Ο αποχρών λόγος της στρατηγικής για την κινητικότητα στον EXE είναι ένα **βελτιωμένο σύστημα έρευνας**. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να δημιουργηθεί **ενοικότερο περιβάλλον για τη διακρατική και τη διατομεακή κινητικότητα** καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής σταδιοδρομίας. Σε αυτό, συμπεριλαμβάνεται βελτίωση της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης της έρευνας και της ερευνητικής υποδομής, καθώς και άρση των εμποδίων στην κινητικότητα και περαιτέρω οικονομικά κίνητρα για την αύξηση της κινητικότητας.

Καθιστώντας την κινητικότητα κεντρικό στοιχείο σε όλα τα διαφορετικά στάδια της ερευνητικής σταδιοδρομίας, η παρούσα στρατηγική αποσκοπεί στα εξής:

- να γίνει η Ευρώπη πιο ελκυστική για τους ερευνητές. Σε αυτό περιλαμβάνεται η συγκράτηση των ερευνητών στην Ευρώπη, η προσέλκυση στην ΕΕ ερευνητών από τρίτες χώρες και η ενθάρρυνση ερευνητών εγκατεστημένων εκτός ΕΕ να επανέλθουν.

¹⁴ Τροποποιημένη πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί της κινητικότητας στην Κοινότητα των σπουδαστών, των επιμορφωσόμενων ατόμων, των εθελοντών νέων, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών, COM(2000) 723 τελικό, και το σχέδιο δράσης για την κινητικότητα, ΕΕ C 371, της 23.12.2000, σ. 4.

¹⁵ Οι Γενικοί Διευθυντές δημόσιας διοίκησης έχουν μια ομάδα *ad hoc* για την κινητικότητα σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία εντός των δημοσίων υπηρεσιών. Στη συνεδρίαση των Γενικών Διευθυντών, στις 9-10.11.2000, υπεβλήθη έκθεση σχετικά με τα νομικά εμπόδια στην κινητικότητα. COM(1996) 462 τελικό.

¹⁷ Η έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου, καθώς και λοιπές πληροφορίες για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, είναι διαθέσιμη στο Διαδίκτυο, στη διεύθυνση http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/people/index.htm.

¹⁸ Βλέπε την ανακοίνωση "Νέες ευρωπαϊκές αγορές εργασίας, ανοιχτές σε όλους και με πρόσβαση από όλους", COM(2001) 116 τελικό.

- να αυξηθεί η διακρατική κινητικότητα των ερευνητών και να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή διάσταση των ερευνητικών σταδιοδρομιών·
- να τονωθεί η μεγαλύτερη κινητικότητα μεταξύ πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και βιομηχανίας και η καλύτερη εκμετάλλευση των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Καθιστώντας την Ευρώπη πιο ελκυστική για τους ερευνητές, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να προληφθούν νέες μορφές "φυγής εγκεφάλων" από τρίτες χώρες με λιγότερο ανεπτυγμένες ερευνητικές δυνατότητες. Η παρούσα στρατηγική θα πρέπει μάλλον να ενδυναμώνει και να αναπτύξει μια συμβιωτική συνεργασία με τις εν λόγω χώρες, ενθαρρύνοντάς τις να ενισχύσουν τις δικές τους ερευνητικές δυνατότητες.

Στο πλαίσιο της Ένωσης, θα επιδιωχθεί περιφερειακή συνοχή, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την αναγκαιότητα των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών να προσελκύσουν ερευνητές, προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι δικές τους μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές στρατηγικές, με ώθηση από την ΕΤΑ, και να αποφευχθεί η περίπτωση να υποστούν οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες τις συνέπειες αυξημένου ανταγωνισμού για ιδιαίτερα ειδικευμένους ερευνητές.

Κατά τον προσδιορισμό του συνολικού της στόχου για την αύξηση της κινητικότητας των ερευνητών, η Επιτροπή επωφελήθηκε σημαντικά από τις εργασίες που ανέλαβε η HLG. Η ομάδα επεσήμανε ορισμένα βασικά στοιχεία:

Πρώτον, τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές και οι οικογένειές τους εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη διάρκεια της παραμονής (βραχυπρόθεσμη, συνήθως μερικοί μήνες έως ένα έτος· μεσοπρόθεσμη, περίπου 2 έως 5 έτη· ή μακροπρόθεσμη) και το στάδιο της σταδιοδρομίας στο οποίο παρατηρείται η κινητικότητα. Η HLG σημείωσε στην έκθεσή της ότι φαίνεται να υπάρχει συγκέντρωση των εμποδίων για ερευνητές στο μέσο της σταδιοδρομίας τους για μεσοπρόθεσμες παραμονές. Η νομική κατάσταση είναι επίσης σαφώς διαφορετική για ερευνητές από τρίτες χώρες από εκείνη για πολίτες της ΕΕ.

Δεύτερον, μόνον ορισμένα εμπόδια αφορούν ειδικά τους ερευνητές, αλλά καθώς οι ερευνητές, κατά μέσο όρο, κινούνται περισσότερο από το σύνολο του εργατικού δυναμικού, τα υπόλοιπα γενικά εμπόδια στην κινητικότητα των εργαζομένων και των σπουδαστών τους επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό. Τα εμπόδια αυτά είναι κοινωνικά, πολιτιστικά και γλωσσικά, αλλά και οικονομικά, συχνά δε οφείλονται σε έλλειψη αναγνώρισης των προσόντων και σχετικών κοινωνικών και οικονομικών πληροφοριών.¹⁹

Τρίτον, μπορούν να παρατηρηθούν διαφορές μεταξύ του κειμένου των κανονισμών και της εφαρμογής τους στην πράξη, διότι, ακόμη και αν οι κανόνες μπορεί να φαίνονται σαφείς, μπορεί να υπάρξουν προβλήματα με την εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Η παροχή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων πληροφοριών είναι θέμα ζωτικής σημασίας για τον προσδιορισμό της πραγματικής κατάστασης την οποία αντιμετωπίζουν οι ερευνητές που μετακινούνται. Επ' αυτού, πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι υπάρχει εντυπωσιακή έλλειψη συνολικών στατιστικών σχετικά με την κινητικότητα των ερευνητών στην πλειονότητα των κρατών μελών, ακόμη και σε χώρες που συλλέγουν τακτικά πληροφορίες και διαθέτουν μητρώα για ολόκληρη τη χώρα. Αυτό αφορά τόσο εισερχόμενους, όσο και εξερχόμενους ερευνητές. Οι διαθέσιμες πληροφορίες είναι συχνά διασκορπισμένες και ελλιπείς. Για

¹⁹ Για ανάλυση των εν λόγω εμποδίων, βλέπε την προαναφερομένη ανακοίνωση της Επιτροπής "Νέες ευρωπαϊκές αγορές εργασίας, ανοιχτές σε όλους και με πρόσβαση από όλους".

παράδειγμα, οι καταμετρήσεις του εργατικού δυναμικού δεν είναι και πολύ χρήσιμες, διότι οι ερευνητές δεν επισημαίνονται ως χωριστή ομάδα. Χρειάζονται συμπληρωματικές εργασίες, ιδιαίτερα από τα κράτη μέλη, ώστε να παρασχεθούν οι σχετικές στατιστικές και να επισημανθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια τα υφιστάμενα σχήματα κινητικότητας, όπως και οι δυσκολίες που ανακύπτουν στα διάφορα στάδια της σταδιοδρομίας του ερευνητή.

Παρ' όλα ταύτα, η στρατηγική για τη δημιουργία ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για την κινητικότητα των ερευνητών στην Ευρώπη πρέπει να διαρθρώνεται γύρω από τις ακόλουθες παρεμβάσεις κατά προτεραιότητα, οι οποίες καθορίστηκαν με τη βοήθεια της HLG:

- **Επάνοδος και ανάπτυξη σταδιοδρομίας:** Η κινητικότητα συχνά δεν εκτιμάται επαρκώς. Για ερευνητές χωρίς μόνιμη θέση, υπάρχει ο φόβος να μείνουν "έξω από το σύστημα", εάν πάνε στο εξωτερικό. Οι ερευνητές οι οποίοι έχουν βρεθεί μακριά από το εθνικό τους ερευνητικό σύστημα για μερικά χρόνια συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες να καταλάβουν θέση, όταν επιστρέφουν στη χώρα τους. Για ερευνητές που κατέχουν κάποια θέση, η άδεια απουσίας μπορεί να αποτελέσει μειονέκτημα για την πρόοδο της σταδιοδρομίας. Η έρευνα που αναλαμβάνεται στο εξωτερικό ή στον άλλο τομέα ενδέχεται να μην εκτιμηθεί επαρκώς. Οι ερευνητές που μετακινούνται με την πρόθεση μακροχρόνιας παραμονής σε άλλη χώρα συχνά χρειάζεται να "ξεκινήσουν από την αρχή" στη νέα χώρα: μπορεί να χάσουν την αναγνώριση και την κοινωνική θέση που είχαν.
- **Οικονομικά ζητήματα:** Η κινητικότητα παρεμποδίζεται από ανεπαρκή χρηματοδότηση. Δεν υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες για την κατάληψη θέσεων, τη χορήγηση υποτροφιών, επιχορηγήσεων επανόδου ή επανένταξης, κ.λπ., ιδίως κατά το μέσο της σταδιοδρομίας και σε επίπεδο έμπειρου ερευνητή. Συχνά υπάρχουν δυσκολίες να καλυφθεί η οικονομική αναπλήρωση σε χώρες όπου προβλέπεται εκπαιδευτική άδεια για πανεπιστημιακούς ερευνητές.
- **Άδεια εισόδου στη χώρα και πρόσβαση στην απασχόληση:** Οι περιορισμοί στη μετανάστευση μπορεί να εμποδίσουν τους ερευνητές από τρίτες χώρες να συμβάλουν στον Ευρωπαϊκό Χώρο της Έρευνας. Τα μέλη της οικογενείας των ερευνητών από την ΕΕ ή τον ΕΟΧ, τα οποία προέρχονται από τρίτες χώρες, συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετικά με τις απαιτήσεις θεώρησης διαβατηρίου, άδειας παραμονής και άδειας εργασίας. Ακόμη και τα συστήματα "πράσινης κάρτας", που δημιουργήθηκαν για την προσέλκυση ιδιαίτερα εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού από το εξωτερικό είναι εκ φύσεως προσωρινά: μετά την πάροδο του καθορισμένου χρονικού διαστήματος, ο εργαζόμενος κανονικά πρέπει να φύγει από τη χώρα²⁰. Η ελεύθερη κυκλοφορία των ερευνητών από τρίτες χώρες είναι επίσης περιορισμένη επί του παρόντος. Επομένως, οι ερευνητές, που βρίσκονται στην ΕΕ και επιθυμούν να ταξιδέψουν σε χώρες εκτός του χώρου Schengen για να χρησιμοποιήσουν ειδικές ερευνητικές υποδομές ή να συμμετάσχουν σε επιστημονικές διασκέψεις, αντιμετωπίζουν δυσκολίες.
- **Δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης και φορολογικά ζητήματα:** Λόγω των διαφορών στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και στα επίπεδα φορολογίας μεταξύ των κρατών μελών, η κινητικότητα μπορεί να μην είναι ελκυστική. Τα άτομα που μετακινούνται χρειάζεται συχνά να καταβάλουν εισφορές για επιδόματα τα οποία δεν μπορούν να εισπράξουν, ούτε να λάβουν αντιστάθμιση γι' αυτά. Αυτό αφορά, π.χ. επιδόματα ανεργίας. Σε ορισμένες χώρες, οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν ειδικά συστήματα συνταξιοδότησης, με περιορισμούς που δυσκολεύουν τη μετακίνηση, χωρίς απώλειες, σε άλλη χώρα ή στον

²⁰

Πέντε έτη στο γερμανικό "Πρόγραμμα προσωρινής ενίσχυσης των ειδικών ΤΠ".

ιδιωτικό τομέα. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να αναχωρήσουν από τη χώρα κατά το πέρας της προγραμματισμένης διαμονής τους, ενδέχεται να χάσουν τις συνταξιοδοτικές εισφορές τους, εάν δεν υπάρχει διμερής συμφωνία σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση, που να καλύπτει την κατάσταση. Λείπουν οι διμερείς συμφωνίες σχετικά με τη φορολογία με ορισμένες σχετικές χώρες, συγκεκριμένα με χώρες εκτός της ΕΕ, με κίνδυνο διπλής φορολογίας. Παρομοίως, υπάρχει κίνδυνος διπλής φορολογίας των συντάξεων, λόγω διαφορετικής μεταχείρισης των συνταξιοδοτικών εισφορών και επιδομάτων.

- **Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (ΔΠΙ):** Αυτά τα θέματα, ιδίως σε περίπτωση διατομεακής κινητικότητας, θεωρούνται ευρέως ως πολύπλοκο ζήτημα και ως πιθανός φραγμός.
- **Όροι και μέθοδοι προσλήψεων:** Οι ερευνητικές θέσεις συχνά ακόμη δεν δημοσιεύονται διεθνώς, το χρονικό διάστημα για την υποβολή αίτησης είναι πολύ μικρό και υφίστανται δυσκολίες σχετικά με την αναγνώριση των πτυχίων από άλλες χώρες. Για θέσεις στον δημόσιο τομέα, οι ερευνητές μπορεί ακόμη να αντιμετωπίσουν περιορισμούς που επιβάλλονται από το καταστατικό των δημοσίων υπηρεσιών, για παράδειγμα σχετικά με τις γλωσσικές απαιτήσεις.
- **Οικογενειακά ζητήματα:** Τα οικογενειακά ζητήματα χρειάζεται να τονισθούν, αφού οι ερευνητές συνήθως είτε μετακινούνται με την οικογένειά τους, είτε χρειάζεται να διατηρήσουν στενή επαφή με την οικογένεια, που παραμένει τη χώρα προέλευσης, ανάλογα με τη διάρκεια της παραμονής. Λιγότερο ευνοϊκή άδεια μητρότητας και επιδόματα στη χώρα υποδοχής ή ανεπαρκείς βρεφονηπιακές υποδομές μπορεί να αποτρέψουν, παραδείγματος χάρι, τους νεαρούς ερευνητές να μετακινηθούν σε άλλη χώρα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει επίσης να δοθεί, από αυτή την άποψη, στο πρόβλημα των δύο σταδιοδρομιών: ο σύντροφος συχνά δυσκολεύεται να βρει εργασία στη νέα χώρα ή να πάρει άδεια από την τωρινή εργασία του/της.
- **Φύλο:** Τέλος, χρειάζεται να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις πλευρές της κινητικότητας που σχετίζονται με το φύλο. Εν γένει, όπως τονίσθηκε στην έκθεση ETAN, με θέμα "Γυναίκες και Επιστήμη", οι ερευνήτριες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν σοβαρότερα εμπόδια στην πρόοδο της σταδιοδρομίας τους από ό,τι οι άνδρες. Είναι ανάγκη να εξετασθούν τα συγκεκριμένα εμπόδια που προκύπτουν από τις δομές, τις διαδικασίες και τα κριτήρια, στα οποία βασίζονται τα συστήματα κινητικότητας, προκειμένου να εξασφαλισθεί ισότητα κινητικότητας για τις γυναίκες επιστήμονες.

4. ΔΡΑΣΕΙΣ

Κατά την εφαρμογή της στρατηγικής της για ευνοϊκότερο περιβάλλον για την κινητικότητα των ερευνητών, η Επιτροπή, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, προτίθεται να αναπτύξει δύο τύπους δράσεων:

- ο πρώτος τύπος δράσεων στοχεύει στη δημιουργία της απαιτούμενης δυναμικής για τη διαμόρφωση ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για τους ερευνητές που μετακινούνται, καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους·
- ο δεύτερος αφορά τα απαιτούμενα χρηματοδοτικά μέτρα, ώστε να επιτευχθεί κρίσιμη μάζα ερευνητών που μετακινούνται, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου της Έρευνας.

Για τους λόγους που μνημονεύθηκαν στο τμήμα 1, οι υποψήφιος χώρες θα ενσωματωθούν πλήρως στις προτεινόμενες πρωτοβουλίες.

Η χρηματοδότηση των δράσεων που περιγράφονται στο παρόν κεφάλαιο καλύπτεται εξ ολοκλήρου από το πέμπτο πρόγραμμα-πλαίσιο έρευνας (1998-2002) και την πρόταση για το νέο πρόγραμμα-πλαίσιο (2002-2006).

4.1. Δράσεις που στοχεύουν στη δημιουργία δυναμικής για τη βελτίωση του περιβάλλοντος για τους ερευνητές που μετακινούνται

Αυτός ο πρώτος τύπος δράσεων, που βασίζονται σε μεσοπρόθεσμες προοπτικές, στοχεύει στη βελτίωση του πρακτικού περιβάλλοντος για τους ερευνητές στην Ευρώπη και στη δημιουργία δυναμικής για την ενίσχυση των προϋποθέσεων που καθιστούν την κινητικότητα αποτελεσματικότερη. Οι δράσεις αυτές θα αναπτυχθούν σε συνέργεια με άλλες πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί από την Επιτροπή, και ιδίως εκείνες που προτάθηκαν στο πλαίσιο της σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί της κινητικότητας στην Κοινότητα των σπουδαστών, των επιμορφωμένων ατόμων, των εθελοντών νέων, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών του Σχεδίου Δράσης για την Κινητικότητα και της ανακοίνωσης για τις νέες ευρωπαϊκές αγορές εργασίας.

4.1.1. Βελτίωση της πληροφόρησης για την κινητικότητα

Η Επιτροπή θα δρομολογήσει μια σειρά άμεσων δράσεων, με σκοπό να παρασχεθεί καλύτερη συνολική εικόνα των ευκαιριών για κινητικότητα στην Ευρώπη και να ενθαρρυνθούν οι ερευνητές ώστε να δοκιμάσουν εμπειρίες κινητικότητας. Βασισμένες στις συστάσεις της HLG, αποσκοπούν να προσφέρουν ένα συνολικό πλαίσιο εντός του οποίου θα αναπτυχθεί η στρατηγική κινητικότητας.

Πληροφόρηση των ερευνητών και καλύτερη δημοσιότητα για την πλήρωση των κενών θέσεων: Η Επιτροπή προτείνει να δημιουργηθεί μια πύλη στο Internet, που θα συνδέει ιστοθέσεις στο Internet των κρατών μελών και της Επιτροπής, προσφέροντας έτσι στους ερευνητές ένα κοινό σημείο εισόδου σε πληροφορίες σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή θα ενθαρρύνει την ανάπτυξη, εντός κάθε κράτους μέλους, εκτενών εθνικών ιστοθέσεων στο Internet για κοινοτικούς και ξένους ερευνητές, όπου θα παρατίθενται λεπτομέρειες για τους εθνικούς κανονισμούς και διαδικασίες, θα παρέχονται πρακτικές πληροφορίες και θα παρατίθεται κατάλογος των κενών θέσεων και των ευκαιριών χρηματοδότησης. Οι ιστοθέσεις θα αποσκοπούν ιδίως στην παροχή πληροφοριών σχετικά με πηγές χρηματοδότησης για ερευνητές που επιθυμούν να μεταβούν στο εξωτερικό ή να επιστρέψουν στη χώρα τους. Κατά την υλοποίηση της εν λόγω πρωτοβουλίας, η Επιτροπή θα δώσει τη δέουσα προσοχή στις εκτελούμενες εργασίες με σκοπό την ανάπτυξη, στο πλαίσιο των νέων ευρωπαϊκών αγορών εργασίας, μιας ευρωπαϊκής ιστοθέσης ενιαίας εξυπηρέτησης και πληροφόρησης για την κινητικότητα και τη συγκρότηση μιας βάσης δεδομένων για τις θέσεις εργασίας και τη μάθηση σε ευρωπαϊκή κλίμακα²¹. Κατά την ανάπτυξη της παρούσας πρωτοβουλίας, η Επιτροπή θα ενθαρρύνει επίσης όλες τις περιφέρειες, και ιδίως τις λιγότερο ανεπτυγμένες, να φροντίσουν ώστε οι κενές θέσεις να δημοσιοποιούνται εκτενώς μέσω των κοινοτικών και των εθνικών ιστοθέσεων. Για τους συντελεστές στον χώρο της έρευνας των

²¹ Επ' αυτού, τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Στοκχόλμης αναφέρουν ότι "η Επιτροπή θα εργασθεί μαζί με τις εθνικές και τις τοπικές κυβερνήσεις, τις υπηρεσίες απασχόλησης και τους λοιπούς σχετικούς φορείς, προκειμένου να εκτιμήσει πριν από το τέλος του [2001] τη σκοπιμότητα κατάρτισης μιας ιστοσελίδας ενιαίας εξυπηρέτησης και πληροφόρησης για την ευρωπαϊκή κινητικότητα".

λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών, είναι θέμα υψίστης σημασίας να λαμβάνονται υπόψη τα πλεονεκτήματα και οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας, όταν γίνεται ανταγωνισμός για την προσέλκυση ερευνητών.

Στατιστικές: Προκειμένου να αναπτυχθούν οι προαναφερόμενες δράσεις, η Επιτροπή σκοπεύει να βελτιώσει σημαντικά, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες ή/και τα τμήματα στατιστικής των Υπουργείων Έρευνας, και να προωθήσει μια περισσότερο αξιόπιστη και εκτενή συλλογή στατιστικών δεδομένων, όπως και μελέτες σχετικά με την κινητικότητα των ερευνητών, και ιδίως από την άποψη του φύλου. Ξεκινώντας από πρωτοβουλίες εξέτασης, στόχος είναι να δημιουργηθεί μια δυναμική προς υποστήριξη της συνολικής στρατηγικής για την κινητικότητα.

4.1.2. Βελτίωση της παροχής πρακτικής βοήθειας στους ερευνητές

Κέντρα Κινητικότητας: Η Επιτροπή θα υποστηρίξει τη δημιουργία Κέντρων Κινητικότητας, τα οποία θα συνδράμουν τους ερευνητές της χώρας και τους ξένους ερευνητές στην αντιμετώπιση νομικών και διοικητικών ζητημάτων και θα παρέχουν επιμόρφωση στους υπαλλήλους που ασχολούνται με την κινητικότητα, ιδίως στο πλαίσιο των πανεπιστημίων. Μεταξύ των καθηκόντων των Κέντρων Κινητικότητας, συγκαταλέγονται η παροχή πρακτικών πληροφοριών σχετικά με την κατοικία, τις βρεφο-νηπιακές υποδομές ή την εκπαίδευση των παιδιών, όπως και συμβουλών σχετικά με τις ευκαιρίες απασχόλησης για τον σύντροφο. Τα Κέντρα δεν θα αντικαταστήσουν τις υπάρχουσες δομές, αλλά θα παρέχουν τα αναγκαία μέσα για καλύτερη συνεργασία και δικτύωση μεταξύ των υφισταμένων και των νεοσύστατων δομών²².

Μεσολαβητές: Επιπλέον της δημιουργίας Κέντρων Κινητικότητας, η Επιτροπή θα ενθαρρύνει τη συγκρότηση ενός δικτύου εθνικών μεσολαβητών, υπεύθυνων για τον χειρισμό παραπόνων από ερευνητές για πρακτικά ζητήματα.

Μέθοδοι προσλήψεων: Η Επιτροπή θα ενθαρρύνει τα κράτη μέλη, τις περιφέρειες και λοιπούς συντελεστές στον χώρο της έρευνας (πανεπιστημιακά ιδρύματα, ερευνητικά κέντρα, κ.λπ.) να αναλάβουν πρωτοβουλίες για να δημοσιοποιούν καλύτερα τις ερευνητικές θέσεις διεθνώς. Θα υποβληθούν προτάσεις, με σκοπό να αρθούν οι εναπομένοντες φραγμοί, οι οποίοι εμποδίζουν τους ξένους ερευνητές να συμμετάσχουν σε επιτροπές επιλογής και αξιολόγησης. Με βάση επιτυχείς δοκιμές που έγιναν σε διάφορα κράτη μέλη, η Επιτροπή θα υποστηρίξει τη συμπερίληψη ενός ελάχιστου ποσοστού ξένων ερευνητών στις εν λόγω επιτροπές, καθώς και μια ισόρροπη εκπροσώπηση των φύλων. Κατά την υλοποίηση της παρούσας δράσης, θα εξασφαλισθεί συνέργεια με τα υπάρχοντα δίκτυα που λειτουργούν σε αυτόν τον τομέα, όπως το EURES.

4.1.3. Ποιοτικά ζητήματα

Διωπουργικές συνεδριάσεις για την κινητικότητα: Η Επιτροπή θα ενθαρρύνει, όπου ενδείκνυται, τη διοργάνωση, μεταξύ των κρατών μελών, διωπουργικών συνεδριάσεων με αντικείμενο τα παρόντα εμπόδια που αφορούν άμεσα τον Ευρωπαϊκό Χώρο της Έρευνας. Οι συνεδριάσεις αυτές θα βοηθήσουν να αποκτηθεί επίγνωση της αναγκαιότητας να αναπτυχθούν ολοκληρωμένες στρατηγικές για την κινητικότητα των ερευνητών, μέσω της

²² Κατά την υλοποίηση αυτής της πρωτοβουλίας, θα δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα μέτρα 1στ της σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί της κινητικότητας στην Κοινότητα των σπουδαστών, των επιμορφωμένων ατόμων, των εθελοντών νέων, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών, και στα μέτρα 111 και 113 του Σχεδίου δράσης για την κινητικότητα.

σύνδεσης καταλλήλων δομών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Βάσει των αποτελεσμάτων των εν λόγω συνεδριάσεων, η Επιτροπή θα συνδράμει τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη να διοργανώσουν σφαιρικές συνεδριάσεις υψηλού επιπέδου για την έρευνα σε εθνικό επίπεδο.

Ανταλλαγή βέλτιστης πρακτικής: Βάσει των συστάσεων της HLG, η Επιτροπή θα διοργανώσει, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, μια σειρά συναντήσεων εργασίας για την ανταλλαγή βέλτιστης πρακτικής, επί θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος. Η γαλλική διαδικασία χορήγησης θεώρησης σε επιστήμονες, η οποία συγκέντρωσε αξιοσημείωτο ενδιαφέρον στην HLG, θα μπορούσε να είναι ενδεχομένως το θέμα της πρώτης συνάντησης εργασίας.

Συγκριτική αξιολόγηση: Προκειμένου να ενισχυθεί η ανάπτυξη ευκαιριών κινητικότητας, θα καθιερωθεί μια διαδικασία συγκριτικής αξιολόγησης επί θεμάτων κινητικότητας. Με βάση τις προκαταρκτικές δράσεις σχετικά με την ανταλλαγή βέλτιστης πρακτικής, η πρωτοβουλία θα εστιασθεί στη βελτίωση των ευκαιριών για κινητικότητα (π.χ., ο Χάρτης Ποιότητας) και στην υποστήριξη μηχανισμών κινητικότητας σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε επίσης να προβλεφθεί η δυνατότητα να επισημανθούν κοινά κριτήρια για τη βελτίωση της επαγγελματικής κατάστασης του ερευνητή σε ευρωπαϊκό επίπεδο, π.χ., με την υποστήριξη του διοικητικού συντονισμού. Για την υλοποίηση της παρούσας πρωτοβουλίας συγκριτικής αξιολόγησης, θα ληφθούν πλήρως υπόψη οι εργασίες της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου για τη συγκριτική αξιολόγηση, η οποία συστάθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας της 23ης και 24ης Μαρτίου 2000. Η Επιτροπή σκοπεύει να δημοσιεύσει και να διαδώσει ευρέως τα αποτελέσματα της διαδικασίας συγκριτικής αξιολόγησης.

"Χάρτης Ποιότητας": Τέλος, βάσει της διαδικασίας συγκριτικής αξιολόγησης, η Επιτροπή θα προετοιμάσει έναν "χάρτη ποιότητας" για την υποδοχή των ξένων ερευνητών. Ο χάρτης θα εγγυάται ένα ελάχιστο επίπεδο συνδρομής προς τους ξένους ερευνητές από τα σχετικά ιδρύματα. Η συνδρομή αυτή θα περιλαμβάνει υποστήριξη για την ενσωμάτωση στο εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, συμπεριλαμβανομένης της φορολογίας και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Σκοπός είναι να ενθαρρυνθούν οι οργανισμοί υποδοχής να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη για το ξένο προσωπικό τους και τους επισκέπτες ερευνητές²³.

4.1.4. Νομικές βελτιώσεις

Άδεια εισόδου στη χώρα, πρόσβαση στην απασχόληση, κοινωνική ασφάλιση και φορολογία: Η Επιτροπή έχει ήδη προβεί σε μια σειρά ενεργειών, προκειμένου να βελτιώσει τη νομική κατάσταση που επηρεάζει την κινητικότητα πέραν του συγκεκριμένου ερευνητικού τομέα. Ωστόσο, κατά την προπαρασκευή και τη συζήτηση των μέτρων αυτών, η Επιτροπή, τα κράτη μέλη και το Κοινοβούλιο χρειάζεται να εξασφαλίσουν ότι λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ιδιαιτερότητα των ερευνητών. Τα προτεινόμενα μέτρα θα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, μια πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση, η οποία επί του παρόντος βρίσκεται υπό συζήτηση²⁴, μια προτεινόμενη οδηγία για το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών που είναι κάτοικοι ενός κράτους μέλους της ΕΕ για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς και έναν αριθμό προτάσεων για να διευκολυνθεί περαιτέρω η ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της ΕΕ. Επιπλέον αυτών των γενικών μέτρων, η Επιτροπή θα ερευνήσει τη δυνατότητα να υπάρχει μια "κοινοτική κάρτα ερευνητή" ή χορήγηση

²³ Κατά την υλοποίηση αυτής της δράσης, θα δοθεί η δέουσα προσοχή στο μέτρο 321 του Σχεδίου δράσης για την κινητικότητα.

²⁴ Τροποποιημένη πρόταση της Επιτροπής, COM(2000) 624.

θεώρησης σε επιστήμονες, η οποία θα επιτρέπει σε ερευνητές από τρίτες χώρες να εισέρχονται στην ΕΕ ευκολότερα, ιδίως όταν συμμετέχουν σε έρευνα που χρηματοδοτείται με δημόσια κονδύλια. Θα μπορεί να επιτρέπει επίσης την ελεύθερη κυκλοφορία εντός της ΕΕ, άπαξ και χορηγηθεί στον ξένο ερευνητή άδεια παραμονής σε ένα κράτος μέλος. Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, το Συμβούλιο της Στοκχόλμης της 23ης και 24ης Μαρτίου 2001 ενέκρινε την πρόταση της Επιτροπής για την απλούστευση του κανονισμού 1408/71²⁵, βάσει του οποίου επεκτείνεται ο συντονισμός της κοινωνικής ασφάλισης μεταξύ κρατών μελών σε υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για το δικαίωμα εισπραχίας επιδομάτων ανεργίας, θα περιλαμβάνεται παράταση από τρεις σε έξι μήνες του επιτρεπομένου χρόνου στο εξωτερικό σε αναζήτηση εργασίας. Η Επιτροπή θα υποβάλει, πριν από το τέλος του 2001, πρόταση για τη δυνατότητα μεταφοράς συμπληρωματικών συντάξεων²⁶. Η Επιτροπή θα ενθαρρύνει επίσης τα κράτη μέλη να συνεχίσουν να συνάπτουν διμερείς συμφωνίες σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση με μη κράτη μέλη. Παρομοίως, τα κράτη μέλη θα ενθαρρυνθούν να συμπληρώσουν το δίκτυο διμερών φορολογικών συμφωνιών²⁷, ώστε να συμπεριλάβουν όλες τις χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα-πλαίσιο.

4.2. Δράσεις που αποσκοπούν στην παροχή κατάλληλης χρηματοδοτικής στήριξης, για την ανάπτυξη κρίσιμης μάζας ερευνητών που μετακινούνται στην Ευρώπη

Η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την κινητικότητα των ερευνητών είναι αναγκαία, αλλά όχι πάντοτε επαρκής από μόνη της. Πρέπει να συμπληρώνεται από ένα σύστημα οικονομικών κινήτρων σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή κοινοτικό επίπεδο, προσαρμοσμένο στα διάφορα στάδια και μορφές κινητικότητας και στα χαρακτηριστικά των σχετικών χωρών και ερευνητών.

Κατά τον καθορισμό αυτών των κινήτρων, είναι θέμα κεφαλαιώδους σημασίας να υπερβαίνουν οι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί τη χρηματοδότηση απλώς και μόνον των υποτροφιών. Χρειάζεται να λαμβάνουν συστηματικά υπόψη ζητήματα όπως είναι η επάνοδος των ερευνητών στην Ευρώπη και η επανένταξή τους εντός αυτής, η κατάσταση των οικογενειών και η οικονομική αντιστάθμιση για εμπόδια που σχετίζονται με θέματα κινητικότητας.

Ταυτοχρόνως, η συνολική επιτυχία της στρατηγικής συνδέεται στενά με το άνοιγμα των εθνικών προγραμμάτων σε υπηκόους άλλων χωρών.

²⁵ Τροποποιημένη πρόταση της Επιτροπής, COM(1998) 779 τελικό και ΕΕ C 38, 12.2.1999, σ. 10.

²⁶ Με το πρόβλημα των συστημάτων διασυνοριακής παροχής συντάξεων έχει ήδη ασχοληθεί η Επιτροπή στο έγγραφο COM(2001) 214 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή "Η κατάργηση των φορολογικών εμποδίων στη διασυνοριακή παροχή επαγγελματικών συντάξεων". Στα συμπεράσματα, αναφέρει ότι η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να εξετάσουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να απαλειφθούν τα αδικαιολόγητα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων, τα οποία απορρέουν από την ποικιλία των φορολογικών συστημάτων των κρατών μελών για τις επαγγελματικές συντάξεις, ιδιαίτερα όσον αφορά την διπλή φορολόγηση.

²⁷ Βλέπε, ωστόσο, τις εργασίες που έχουν ήδη περατωθεί σε αυτόν τον τομέα, όπως περιγράφονται στο έγγραφο SEC(1992) 1118 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, κατόπιν των συμπερασμάτων της Επιτροπής Ruding, όπου υποδεικνύονται κατευθυντήριες γραμμές για τη φορολογία των επιχειρήσεων σε σύνδεση με την περαιτέρω ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς. Η παράγραφος 34 της ανακοίνωσης αναφέρει: "Η Επιτροπή συμφωνεί επίσης με τις συστάσεις όσον αφορά διμερείς φορολογικές συνθήκες. Αυτό ισχύει τόσο για την έκκληση προς τα κράτη μέλη να συμπληρώσουν το δίκτυο συνθηκών εντός της Κοινότητας και να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής τους, όσο και τον καθορισμό μιας κοινής πολιτικής έναντι των συμφωνιών διπλής φορολογίας με χώρες μη μέλη".

Επί αυτής της βάσεως, η Επιτροπή, στην πρότασή της για ένα νέο πρόγραμμα-πλαίσιο έρευνας (2002-2006)²⁸ (ΝΠΠ), έχει καταβάλει μια πρωτοφανή προσπάθεια να ενισχύσει τη διάσταση των ανθρωπίνων πόρων στην επιστήμη, και πιο συγκεκριμένα, τις αξίες της κινητικότητας.

Με τη σύνταξη της πρότασης αυτής, η Επιτροπή επιδίωξε τους ακόλουθους στόχους:

- άνοιγμα και διεύρυνση των υφισταμένων μέσων, ώστε να ενθαρρυνθούν οι ερευνητές να δοκιμάσουν εμπειρίες κινητικότητας καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, παρ' όλη την ηλικία, το φύλο, την πείρα ή τη χώρα καταγωγής τους, με σκοπό να ενθαρρυνθεί η μετεκπαίδευση στην έρευνα και για την έρευνα, η μεταφορά γνώσεων, η δικτύωση των κέντρων αριστείας και η βέλτιστη χρήση ερευνητικών υποδομών υψηλότερου επιπέδου σε ολόκληρη την ΕΕ.
- σημαντική αύξηση και διαφοροποίηση στη δυνατότητα προσφοράς ευκαιριών χρηματοδότησης, προκειμένου να ενισχυθεί, με την παροχή συνολικών μέσων, μια δυναμική προοπτική για τους ερευνητές στην Ευρώπη. Στο πλαίσιο αυτό, έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη συνολικών μέσων, με προοπτική να καταστεί ευκολότερη η πρόσβαση σε ερευνητικές σταδιοδρομίες.
- την εισαγωγή συστηματικών μηχανισμών για την επάνοδο των ερευνητών στην Ευρώπη και την επαγγελματική ένταξη ή επανένταξή τους εντός αυτής, και ιδίως εκείνων που έχουν εγκατασταθεί σε άλλα μέρη του κόσμου²⁹
- την τόνωση και την προώθηση, μέσω οικονομικών κινήτρων, της αριστείας στην ευρωπαϊκή έρευνα, ώστε να καταστεί περισσότερο ορατή και ελκυστική. Τα μέτρα αυτά στοχεύουν ιδιαίτερα στην προώθηση των ευρωπαϊκών ερευνητικών ομάδων, ιδίως σε νέους ή/και νεοεμφανιζόμενους ερευνητικούς τομείς, και στην ανάδειξη των προσωπικών επιτευγμάτων των ευρωπαίων ερευνητών, με προοπτική να υποστηριχθεί η περαιτέρω ανάπτυξή τους και διεθνής αναγνώριση.
- την παροχή περισσότερο ανοικτής και συστηματικής πρόσβασης σε χρηματοδότηση για ερευνητές από τρίτες χώρες, καθώς και για ευρωπαίους ερευνητές που επιθυμούν να αποκτήσουν εμπειρία στο εξωτερικό.
- τέλος, ευρύτερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, μέσω ενδεδειγμένων μηχανισμών, από τα εθνικά ή περιφερειακά προγράμματα κινητικότητας, τα οποία θα είναι ανοικτά σε ερευνητές από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Με τον τρόπο αυτόν, η Επιτροπή επιδίωξε να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη ώστε η χρηματοδότηση των ερευνητικών έργων να εξαρτάται σε μεγαλύτερο βαθμό από πλευρές κινητικότητας, λαμβάνοντας τη διακρατική και διατομεακή κινητικότητα συστηματικότερα υπόψη στα κριτήρια επιλογής και στα συστήματα προώθησης.

²⁸ Πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το πολυετές πρόγραμμα-πλαίσιο 2002-2006 δράσεων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με σκοπό την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου της Έρευνας, COM(2001) 94 τελικό/2 της 1ης Μαρτίου 2001.

²⁹ Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί, από την άποψη αυτή, σε ερευνητές που επιστρέφουν σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της Ένωσης. Στην περίπτωση νεοεμφανιζόμενων οικονομιών και αναπτυσσομένων χωρών, το σύστημα μπορεί να περιλαμβάνει πρόβλεψη να βοηθηθούν οι ερευνητές να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους.

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Προκειμένου να υλοποιήσει και να παρακολουθήσει τις προαναφερόμενες δράσεις, η Επιτροπή σκοπεύει να καταρτίσει, με τα κράτη μέλη, έναν **"πίνακα βαθμολογίας"**, ώστε να παρακολουθεί την εξέλιξη των προαναφερομένων δράσεων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Η πρωτοβουλία αυτή συνδέεται στενά με τη διαδικασία συγκριτικής αξιολόγησης, που εξηγήθηκε στο τμήμα 4. Εν γένει, η Επιτροπή θα παρακολουθήσει τις δράσεις που δρομολογήθηκαν στο τμήμα 4 και θα θέσει σε ευρεία κυκλοφορία τις εκθέσεις προόδου σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας στρατηγικής για την κινητικότητα στον ΕΧΕ. Ο "πίνακας βαθμολογίας" θα επικαιροποιείται ετησίως, θα παρακολουθεί την πρόοδο επί των δράσεων που ξεκινούν με την παρούσα ανακοίνωση και θα καθιστά δυνατή την επισήμανση ενδεχομένων αναγκών για περαιτέρω κοινοτικές δράσεις.